

בבא מציעא ט"ו

רבא לא א' כרבא בר"ה יוצאת בדינא הגמרא הקשתה, האם אין ללוקח מן הגזולן שבת, משמע רבה ב"ה א' יוצאת בעינה הרי שנינו שהגזול שדה ומכרה לאחר, הלוקח גובה את הפירות מבני חורין של הגזולן? וענה רבא, שמדובר שהגזול גובה מהגזולן פירות שגזל מהשדה, שאותם גובה מבני חורין. ורבה בר רב הונא אמר, שמדובר כשנטלו מסיקין. וכעת מבארת הגמרא, שרבא לא אמר כרבה בר רב הונא, מפני שמלשון הרי היא יוצאה מתחת ידו משמע יוצאת מידו בדין. ורבה בר רב הונא לא אמר כרבא, מפני שמלשון הרי היא יוצאה מתחת ידו, משמע שהשדה יוצאת בעינה, כמו שהיתה ולא חפר בה בורות.

רב אשי אמר, הברייטא נשנתה לצדדים. כשגזל שדה מחבירו מלאה פירות ואכל את הפירות ומכר את השדה, והרי היא יוצאה מתחת ידו של לוקח על ידי הגזול בדין ובעינה, אם הלוקח בא לגבות את הקרן גובה מנכסים משועבדים. ואם הגזול בא לגבות את הפירות גובה מנכסים בני חורין.

כשעמד בדין על הקרן ולא שואלת הגמרא, בין לרבא בין לרבה בר רב הונא שמעמידים את גביית הקרן מן הגזולן בנגזל, הרי הוא מלוה על פה ומלוה על פה אינו טורף מנכסים משועבדים? עונה הגמרא, מדובר כשהגזולן עמד בדין ואחר כך מכר את השדה. והנגזל לא גובה את הפירות משועבדים, מפני שעמד בדין על הקרן ולא עמד בדין על הפירות¹⁸⁵. וכיון שבית הדין חייבוהו יש לדבר קול והוא כמלוה בשטר. והתנא קבע שעמד בדין על הקרן ולא על הפירות. מפני שבסתם אדם תובע את הקרן, לפני שהוא תובע את הפירות. המלך וכתוב שופרא שבחא ופירי והרי שואלת הגמרא, האם שמואל סבר שלוקח מגזולן שמואל א' ב"ח גובה את השבח אין לו שבת, והרי שמואל אמר לרב חיננא בר שילת הסופר, כשאתה כותב שטר המלך במוכר אם מקבל עליו להגבות ללוקח אם יטרפוה ממנו. משפר נכסיו, קרן, ושבת, ופירות. אם מדובר בבעל חוב האם יש לו פירות? והרי שמואל אמר בעל חוב גובה את השבח אבל לא פירות. אלא בלוקח מגזולן, ויש לו שבת? אמר רב יוסף שמדובר כשיש לגזולן הזה שמגבהו ללוקח קרקע ולא מעות, ואינו נראה כרבית. ואמר אביי, הרי אסור ללות סאה בסאה גם במקום שיש לו קרקע, שמא יוקרו החטים. ואמר לו רב יוסף בהלואה שייך ריבית יותר ממכר, ואסור ללות סאה גם כשיש לו קרקע. אבל במכר כשיש לגזולן קרקע אינו נראה כריבית.

185 אע"ג שכל מלוה ע"פ אינו גובה ממשועבדים, י"ל שללא תיקון העולם היינו אומרים שהואיל ועמד בדין על הקרן יש קול גם לפירות. תוס'.

ויש שאמרו שרב יוסף אמר שמדובר כשקנו מידו¹⁸⁶ על השבת, נמצא שהוא מחויב בו משעת המכר קודם שיש שכר המתנת מעות. אמר לו אביי, האם מותר ללות סאה בסאה במקום שקנו מידו? ואמר לו רב יוסף בהלואה הוא אסור, וכאן הוא מכר.

רבא הביא ראיה למה שאמר שמואל, בעל חוב גובה את השבת, והקונה אינו יכול לומר לו אני השבחת. שכך המוכר כותב ללוקח באחריות שבשטר. אני אעמוד, ואטהר מכל ערעור מכירה זו והוצאות ושבת ואעמיד לפניך, ורצה וקיבל עליו. וכיון שהקונה חוזר על המוכר והמוכר משלם לו את השבת, בעל החוב גובה את השבת מהלוקח, והוא חוזר על המוכר¹⁸⁷.

ואמר רב חייא בר אבין לרבא, מה הדין במתנה שלא כתב לו כן, שאין אדם מקבל עליו אחריות מה שהוא נותן, האם בעל חוב לא יגבה את השבת? ואמר לו כן. ואמר לו האם כח מתנה יפה ממכר?! ואמר לו כן, בדבר זה כח מתנה יפה יותר ממכר. כיון שהמקבל לא חוזר וגובה את השבת מהנותן. הוא אינו מפסיד בדבר שלא הפסיד לבעל חוב¹⁸⁸.

הברייתא מסייעת לשמואל ואמר רב נחמן, ברייתא זו מסייעת למר שמואל שבעל חוב גובה את השבת¹⁸⁹. והוא חברנו מעמיר אותה בדבר אחר. ששנינו בברייתא, המוכר שדה לחבירו, ויצאה מתחת ידו על ידי בעלי חוב, כשהלוקח חוזר וגובה מן המוכר, גובה את הקרן מנכסים משועבדים, ושבת גובה מנכסים בני חורין. והוא חברנו מעמיד אותה בלוקח מגזלן. והנגזל ודאי גובה את השבת, מפני שאומר לו, הקרקע לי השביחה. אבל בעל חוב כל זמן שלא טרפה אינה שלו והשביחה ברשות הלוקח.

שבת יתר על היציאה שבת מבעל הקרקע והיציאה ובברייתא אחרת שנינו, המוכר מבע"ח היציאה יתרה גובה כשיעור שבת שדה לחבירו והשביחה ובא בעל חוב וטרפה. כשהוא גובה אם השבת יותר על היציאה. הלוקח נוטל את מה שהשבת עודף על היציאה מבעל הקרקע. מפני שאומר לו פרעתי את חובך. והיציאה מבעל חוב. ואם היציאה יתירה על השבת אין לו אלא הוצאה שיעור שבת מבעל חוב, מן היציאה שהוציא בה פורע לו שיעור שבת והשאר מפסיד.

בלוקח מגזלן שיש לו קרקע או במה שמואל מעמיד?, אם בלוקח מגזלן, ובעל חוב שקנו מידו זה הוא נגזל. קשה מהרישא נוטל את השבת מבעל

186 ואמר אמליך אפ' סתם קנין עומד לכתובה. כגון שהקנה לו דבר שהוא בעין, שכיון שיפה כחו לעשות קנין ורצה שיכתבו לו. תוס'.

187 אם היה מדובר בלוקח מן הגזלן היה צריך לכתוב גם ופיריהון שהרי הנגזל גובה גם את הפירות. תוס'.

188 בשלמא בגופה של קרקע א"ל מדוע קניתה מאין אגבה חובי. אבל בשבת יאמר לו מה הפסדתיך. רש"י.

189 גובה אפ' משבת שהשביחו יתומים אע"פ שאין להם ממי לגבות. ודוקא כתובת אשה ומזונות שהם קלים אינם גובים משבת. תוס'.

הקרקע על שמואל שאמר לוקח מגזלן אין לו שבח. אם בבעל חוב קשה מהרישא ומהסיפא, בעל חוב נותן את היציאה. ולשמואל בעל חוב גובה השבח ואינו נותן כלום. שהרי שמואל אמר בעל חוב גובה את השבח? אומרת הגמרא או שנאמר שמדובר בלוקח מגזלן, כשיש לו קרקע, או בשקנו מידו. או שנאמר שמדובר בבעל חוב ולא קשה על שמואל. בעל חוב אינו גובה שבח בלא לשלם את היציאה בשבח המגיע לכתפים, קרוב ליקצר אלא שעדיין צריכין לקרקע, מפני שהוא כפירות גמורים. בעל חוב גובה את השבח בלא לשלם את היציאה בשבח שאינו מגיע לכתפים.

כאן כשחייב לו כשיעור הקרקע והשבח שואלת הגמרא, הרי מעשים בכל יום ושמואל
 כאן כשחייב כשיעור הקרקע מגבה לבעל חוב את כל השבח עם הקרקע,
 אפילו בשבח המגיע לכתפים, כל זמן שצריכים לקרקע? מבארת הגמרא,
 כשהמוכר חייב לבעל חוב כשיעור הקרקע והשבח הוא גובה את כל השבח. ואם
 אינו חייב לו אלא כשיעור הקרקע¹⁹⁰. בעל החוב נותן ללוקח את השבח ומסלקו¹⁹¹.

כשנשא אפותיקי גם למ"ד אם יש לו ושואלת הגמרא למי שאמר במסכת כתובות
 מעות יכול לסלקו אינו יכול לסלקו שאם יש ללוקח מעות אינו יכול לסלק לבעל
 חוב במעות מן הקרקע מפני ששטרו של בעל חוב קודם אפשר לומר שכשיש
 קרקע יותר מהחוב עם השבח בעל החוב מסלק ללוקח מהקרקע במעות על כרחו.
 והלוקח אינו יכול לומר לו תן לי מהקרקע כשיעור שבחי. מפני שיאמר לו כולה
 שלי ואתה ירדת שלא ברשות. אלא למי שאמר שכשיש ללוקח מעות הוא יכול
 לסלק את הבעל חוב. יאמר לו אילו היו לי מעות הייתי מסלק אותך מכל הקרקע.
 תן לי חלק מהקרקע כשיעור שבחי? אומרת הגמרא, מדובר בבירייתא שלעיל
 כשהלוה שעשה את אותה הקרקע 'אפותיקי'¹⁹², אמר לבעל החוב לא יהא לך פרעון
 אלא מזו¹⁹³.

הכיר בה שאינה שלו רב א' יש לו מעות אמר רב, אם הלוקח הכיר בקרקע שאינה
 ולא שבח שמואל א' אפ' מעות אין לו של המוכר והיא גזולה ולקחה. יש לו מעות
 מן המוכר לכשיוציאנה הנגזל מידו, שבח אין לו¹⁹⁴, שקרקע זה אינו קנוי לו.
 ושמואל אמר אפי' מעות אין לו. רב סבר שאדם יודע שאין לו קרקע וגמר ונתן

190 התוס' הקשו אם אינו חייב אלא כשיעור הקרקע מדוע יגבה את השבח? וי"ל שבלא זה הקשו, ולפי המסקנה שהוא באפותיקי אתי שפיר, והוא כמו יורד לשדה חברו שלא ברשות.. תוס'. ובהגהות הגר"א כתב שווה קושית הגמרא. הגהות הגר"א.

191 מה ששנינו בלשון יציאה ולא שנה נוטל כנגד החוב מבעל הקרקע והמותר מבע"ח, בא להשמיע שהיכן שהיציאה יתירה על השבח אין לו אלא יציאה שיעור שבח. רש"י.

192 אפ' שחייב שיעור קרקע ושבח, כשעשה אפותיקי צריך לתת יציאה כיוורד לשדה חברו. תוס'.

193 והכל מודים בזה שאם היו לו זוזים ללוקח לא היה יכול לסלקו בדמים. רש"י.

194 מה ששנינו בהגוזל קמא, ה' גובין מן המחוררים וביניהם שבח. ומעמידים בת"ח שיודע שקרקע אינה נגזלת, ואפ' בהכיר בה יש לו שבח. י"ל שהוא כשקיבל עליו אחריות. תוס'.

לשום פקדון. ולא אמר לו לשם פקדון משום שסבר שלא יקבל ממנו לשמור. ושמואל סבר שאדם יודע שאין לו קרקע וגמר ונתן לשום מתנה. ולא אמר לו לשם מתנה משום שיתבייש. ושואלת הגמרא הרי רב ושמואל נחלקו בדבר זה. המקדש את אחותו רב אמר מעות חוזרין, הקדושין חוזרין לו. ושמואל אמר מעות מתנה. רב אמר מעות חוזרין, אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשום פקדון. ולא אמר לה לשום פקדון, שסבר שלא תקבל. ושמואל אמר מעות מתנה, אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשום מתנה. ולא אמר לה לשום מתנה, יש לה בושה בדבר. ומדוע נחלקו בשתי המקומות?

וצריך להשמיע את מחלוקתם בשני הדברים ואומרת הגמרא שהם צריכים לחלוק בשני המקומות. אם היו חולקים בהכיר בה שאינה שלו היינו אומרים שרב אומר שהמעות פקדון מפני שאנשים אינם נותנים מתנות לנכרי, אבל במקדש אחותו הוא מודה לשמואל, שנתן לה במתנה. ואם היו חולקים במקדש אחותו היינו אומרים ששמואל אומר שהמעות מתנה במקדש אחותו. אבל בהכיר בה שאינה שלו הוא מודה שהמעות פקדון.

מפני שסבר אני ארד לקרקע ואעבוד ואוכל כמו הגזלן דעתו לאחד מאלו איך הוא ירד לקרקע זו לעבדה ולאכול פירותיה?! חייבים לומר שהוא היה סבור שהמכר יהא קיים ולא היה בקי בדין? אלא טעם מחלוקת רב ושמואל הוא אחר, מפני שסבר אני ארד לקרקע ואעבוד ואוכל, כמו שהגזלן היה עושה. ומפרשים את דבריו לפי רב שאמר מעות פקדון, כשהבעלים יבואו המעות שנתתי יהיו פקדון. ולשמואל מפרשים, שאמר מעותי יהיו מתנה.

הלכה יש לו מעות ויש לו שבתאמר רבא, הלכה במחלוקות הקודמות, יש לו מעות ויש אע"פ שלא פירש לו שבת. ואף על פי שלא פירש לו את השבת. שלא כשמואל שאמר שבת צריך לימלך. הכיר בה שאינה שלו ולקחה מעות יש לו שבת אין לו. אחריות טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר ואחריות טעות סופר הוא. שלא כשמואל שאמר שעבוד צריך לימלך.

חזר ולקחה מבעלים הראשונים מה מכר שמואל שאל את רב, מה הדין כשהגזלן חזר ולקח ראשון לשני כל זכות שתבא לידי את הקרקע מהבעלים הראשונים לאחר שמכרה

ללוקח, האם הוא במקום הבעלים כאילו אחר לקחה ויוציאה מיד הלוקח¹⁹⁵? אמר לו רב, הגזלן אינו יכול להוציאה מהלוקח מפני שכשמכר מכר לו כל זכות שתבא לידו. וכשקנה אותה מהנגזל קנה אותה רק כדי שתהיה מקוימת ביד הלוקח.

מר זוטרא א' שלא יקראנו גזלן רב
אשי א' כדי לעמוד במהימנות
מר זוטרא אמר, שהטעם של הדבר הוא שהגזלן אינו רוצה שהנגזל יוציאנה מידו, והקונה יקרא לו גזלן. רב אשי אמר שהגזלן רוצה לעמוד במהימנותו. והנפקא מינה ביניהם היא כשהלוקח מת לאחר שהגזלן לקחה מן הבעלים, והגזלן בא להוציאה מבניו¹⁹⁶. מי שאמר שנוח לו שלא יקרא לו גזלן, הרי הוא מת ולא יקרא לו גזלן¹⁹⁷. למי שאמר שנוח לו לעמוד במהימנותו, הרי הוא רוצה לעמוד במהימנותו אצל בניו של הקונה.

הנפק"מ בין מר זוטרא ורב אשי שואלת הגמרא, הרי גם אם הלוקח מת בניו יקראו היא כשהנגזל נתנה לו במתנה למוכר גזלן? אלא הנפקא מינה ביניהם היא כשהגזלן מת, לאחר שלקחה והבנים באים להוציא את הקרקע מיד הלוקח. מי שאמר שהוא קנה את הקרקע מהנגזל שלא יקראהו גזלן, הרי הוא מת, ולא נתכוון להעמיד ממכרו אלא בימי חייו שלא יחרפוהו. ולמי שאמר כדי שיעמוד במהימנותו הרי הוא רוצה לעמוד במהימנותו אפילו אחרי שמת. ושואלת הגמרא סוף סוף יקראו לבניו בני גזלן. אלא הנפקא מינה היא כשנתנה לו במתנה. למי שאמר כדי שיעמוד במהימנותו גם במתנה נוח לו לעמוד במהימנותו, מי שאמר שלא יקראהו גזלן, הרי יאמר לו מה גזלתי ממך¹⁹⁸.

195 כשלא הכיר בה והשאלה היא אם הגזלן יכול לבטל את המקח להחזיר לקונה את מעותיו. תוס'.

196 רש"י. והתוס' הקשה הרי מיד שהגזלן קנאה הלוקח זכה בה. האם משום שאח"כ מת פקע כחו. אלא י"ל שהלוקח מת לפני שהגזלן קנאה מהנגזל. וכן יש לומר במה שהגמ' אומרת מת גזלן, שהיה חולה או גוסס בשעה שקנאה מהנגזל. תוס'.

197 ולא התכוון אלא להעמידה בידו בחייו. רש"י.

198 אפילו שגם אם מכרה לו יכול לומר מה גזלתי ממך, שהרי הוא משלם לו את המעות, יקרא לו גזלן עד יחזירם לו. תוס'.